

LAROUSSE
VELIKE
ZAGONETKE
čovečanstva

■ Laguna ■

Naslov originala
GRANDES ÉNIGMAS DE L'HUMANITÉ

Copyright © Larousse, 2002
Translation Copyright © 2008 za srpsko izdanje,
LAGUNA

LAROUSSE
VELIKE ZAGONETKE ČOVEČANSTVA

Za izdavača
Dejan Papić

Direktor izdanja
Karl Aderol

Urednik
Žanin For

Odgovorni urednik
Pol Andre

Prevod
Gordana Breberina

Lektura i korekture
Jelena Vuković

Grafičko rešenje
Anri-Fransoa Ser Kuzine

Prelom
Aleksandar Vulović

Ikonografsko istraživanje
Elodi Bije, Silvan Kabo, Mikael Dize

Štampa
Rotografika, Subotica

Tiraž
3.000

Izdavač
Laguna, Beograd
Resavska 33
tel: 011/ 3347-547
www.laguna.rs
e-mail: info@laguna.rs

Ova knjiga je napravljena na osnovu izbora tekstova iz Larusovih dela „Velike zagonetke“ (edicija „Sećanja čovečanstva“, © 1992) i „Naučni portal“, i novih tekstova koje su napisali Židit Simoni i Frederik Minijs (za strane 36–39, 42–43, 73, 230–231 i 308–309), Tjeri Olivo (za strane 14–17) i Reno Tomazo (za strane 154–155 i 345–347).

U srpskom izdanju korišćeni su navodi iz prevoda sledećih prevodilaca:

Sofoklo, *Kralj Edip*, Koloman Rac i Nikola Majnarić, str. 76
Platon, *Timaj*, Marjanca Pakiž, red. dr Ljiljana Crepajac,
str. 181

Herodot, *Istorija*, Milan Arsenić, 202, 204, 310

Hipokrat, *Vazduh, voda, mjesto*, Dr Marko Višić, str. 204

Šekspir, *Ričard III*, Živojin Simić i Sima Pandurović, str. 280

Navodi iz Starog zaveta u prevodu Đure Daničića,
str. 18, 126, 186, 308

Navodi iz *Ilijade* i *Odiseje* u prevodu Miloša Đurića,
str. 170, 304

CIP Katalogizacija

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

VELIKE zagonetke čovečanstva / [urednik Žanin For ;
prevela s francuskog Gordana Breberina] – Beograd : Laguna,
2008. (Subotica : Rotografika) . – 351 str. : ilustr. ; 28 cm

Prevod dela: Grandes énigmas de l'humanité. –
Tiraž 3.000. – Registar.

ISBN 978-86-521-0032-3
0/9 (031)
COBISS .SR-ID 151536908

Predgovor

Istorija čovečanstva je istorija velikih zagonetaka.

Time što učesnike i posmatrače zaranjaju u svet drugačiji od stvarnosti na koju smo navikli, time što otkrivaju mnoge skrivene ili prećutane strahove, ali i nade, te zagonetke na sebi svojstven, skroman i zbunjujuć način svedoče o putu koji su ljudi prevalili od preistorije do naših dana.

One skidaju veo sa onoga što knjige iz istorije obično zanemaruju ili objašnjavaju tako što ga svode na verovanje ili praznoverje. Ova knjiga, koja kroz desetina tema prati najveće zagonetke čovečanstva, nema za cilj da procenjuje, već da prikaže, ne želi da osuđuje, već da razume, neće da žigoše, već da objasni. Jedan od njenih osnovnih ciljeva jeste da otkrije ko su nam bili preci, čega su se plašili, kakva su im bila očekivanja, kako su zamišljali svet.

Lako je smejeti se nekim pitanjima koja su sebi postavljali naši preci, a posebno odgovorima na njih, ali ta celokupna istorija, sačinjena od nerazumevanja, ali i grešaka, ponekad i drama, priča nam o velikoj borbi između svetlosti i tame, koju vodimo od pamtiveka. Moglo bi se govoriti o naivnosti ili neznanju, ali pre će biti da je posredi jedan drugačiji odnos prema svetu, drugačiji način doživljavanja, razumevanja i osećanja pojava. Svaka stvarnost pruža mogućnosti za različita tumačenja, čija delotvornost zavisi kako od njenog praktičnog ishoda, tako i od načina razmišljanja i prikazivanja svojstvenog svakoj civilizaciji, svakoj epohi. Putevi istine su nedokučivi, ili bolje rečeno nepredvidljivi. Za neku grešku, koja nam danas izgleda smešno, može se ispostaviti da je bila plodonosna i omogućila značajan napredak nauke.

Ali ovo delo ne bi ostvarilo svoj cilj ako istovremeno ne bi otvorilo sva vrata mašte. Važno je takođe, a možda i pre svega, ispričati, podstaći radoznalost, probuditi u svakome od nas želju da razmišlja i sanja. Skrivena blaga, čudovišta iz dubina ili sa planinskih vrhova, vampiri i neobjašnjene pojave ispunjavaju ovu knjigu, kao kada smo u detinjstvu opčinjeno slušali priče nekog strica, babe ili dede. To je zato što, kako je rekao Bodler, delo sa snom treba da se srodi.

Zagonetke, a sa njima i čudesno, menjaju se tokom vekova. Dok se danas na kamen mudraca gleda samo kao na zanimljivost, čak dobru temu za roman ili film, pred nama stoje druge zagonetke, kao da taj deo neobjašnjenog ostaje prisutan, nepromenljiv, i iskršava sa svakim novim pomakom, isto tako snažan, isto tako neophodan kao i pre, bez obzira na sofisticiranost postojećih metoda istraživanja i kontrole. Potreban nam je iz dva razloga: zato što predstavlja izazov koji naučnicima i istraživačima omogućava da napreduju; zato što širi horizonte i tera nas da se vratimo sebi, svojim mislima i navikama, ali i svojim strahovima.

Zašto je to tako? Na čemu počivaju te zagonetke? Na nekim jednostavnim i snažnim osećanjima, kao što je strah, na verovanju i želji, dok odgovori koje nam one nude pripadaju domenu magije, zabluda i sanjarenja.

Zato su velike zagonetke od pamtiveka povezane sa sudbinom ljudi. One uopšte nisu problematična, više ili manje priznata oblast kojom se samo nerado bavimo. One, naprotiv, predstavljaju ključna i uvek prisutna pitanja iz naše prošlosti. One su deo detinjstva koje odbija da umre, a koje je od ključnog značaja za naš razvoj, one su naš deo sna i pitanja bez kojih je čovek polovičan...

Na kraju krajeva, zar smo toliko sigurni u svoju racionalnost?

Sadržaj

STR. 8–33

I POGLAVLJE

Između mitova i nauka

• *Kako je sve počelo?* • *Život je vanzemaljskog porekla?* • *Od koga potičemo?* • *Da li se potop zaista desio?* • *Postoji li život van Zemlje?* • *Da li su se posetioci iz kosmosa spustili na Nasku?* • *Leteći tanjiri stižu...* • *Šta se desilo u Rozvelu?* • *Je li naša planeta osuđena da nestane?* • *Buduće katastrofe?* •

STR. 34–67

II POGLAVLJE

Misterije Biblije i hrišćanstva

• *Ko je napisao Bibliju?* • *Koja je „zvezda“ vodila tri mudraca?* • *Zna li se zaista gde je Hristov grob?* • *Da li je Amerika bila ovozemaljski raj?* • *Gde se nalazi kraljevstvo prezvitera Jovana?* • *Gde je grob svetog Petra?* • *Kako je svetac koračao noseći svoju odrubljenu glavu?* • *Sveti Ronan, keltski bog?* • *Da li je sveti Franja imao Hristove rane?* • *Kako sveta Tereza pada u ekstazu?* • *Konstantin vidi Hristov krst?* • *Torinski pokrov: relikvija ili ikona?* • *Čuda jedne relikvije* • *Prikazanja ili halucinacije u pećini u Lurdu?* • *Da li je na papskom prestolu sedela žena?* •

STR. 68–97

III POGLAVLJE

Odgonetnut skriveni smisao

• *Da li je Metuzalem umro sa 969 godina?* • *Ko je bio „besmrtni“ grof od Sen-Žermena?* • *Da li je proročište u Delfima zaista bilo vidovito?* • *Proročanstva i gatanja u antici* • *Utiču li zvezde na sudbinu?* • *Nostradamus, princ astrologa?* • *Da li je Nikola Flamel otkrio kamen mudraca?* • *Ko su bili rozenkrojceri?* • *Mason u Bastilji* • *Životinjski magnetizam, fikcija ili stvarnost?* •

STR. 98–117

IV POGLAVLJE

U đavolovim kandžama

• *Strašni tajni sud zamenjuje vlast* • *Knjiga koja je zapalila lomače* • *Da li se demon pojavio u Salemu?* • *Da li je Irben Grandje đavolov izaslanik?* • *Šta je uzbuđivalo konvulzionare sa Sen-Medara?* • *Kad mumije izlaze iz zemlje...* • *Kako vudu proizvodi zombije?* •

STR. 118–145

V POGLAVLJE

U središtu paranormalnih fenomena

• *Da li se duh Ane Bolen ukazao jednom stražaru?* • *Da li je budući Džordž V sreo fantomski brod?* • *Da li je „nevidljivi“ gost napao kuću?* • *Otporni na žeravicu* • *Kad se vatra obruši s neba* • *Da li su propas Titanika predvideli 14 godina ranije?* • *Da li tibetanske lame poseduju neobične moći?* • *Udarci o zid* • *Levitiranje velikog medijuma* • *Da li su vojnici nestali u oblaku?* • *Šta se desilo tokom eksperimenta Filadelfija?* • *Da li Bermudski trougao vodi u druge svetove?* • *Da li je reinkarnacija moguća?* •

STR. 146–177

VI POGLAVLJE

Neobična stvorenja i zveri

• *Pravo Drakulino lice* • *Žil de Re: ogro ili Plavobradi?* • *Poluljudi-poluvukovi* • *Hoće li se ostvariti san dr Frankenštajna?* • *Može li čovek da preživi izvan društva?* • *Gde je granica između urođenog i stečenog?* • *Treba li se plašiti velikog zlog vuka?* • *Zver iz Ževodana, serijski ubica iz XVIII veka?* • *Gde se nalazi groblje slonova?* • *Jeti, jesi li tu?* • *Ko su sirene koje zvižde na morima?* • *Šta se desilo s velikom morskom zmijom?* • *Ko živi u Loh Nesu?* •

STR. 178–207
VII POGLAVLJE

Tajne naroda, jezika i kultura

• Tajanstveno kraljevstvo koje je progutala voda... • Vulkan potresa Sredozemlje • Šta se desilo s decom Izrailja? • Neobična brdašca koja su nam ostavili nestali Indijanci • Nerazumljiv jezik: etruski • Tajna čvorova Inka • Zašto u Indiji postoje nedodirljivi? • Odakle su došli Polinežani? • Vodi li Rim poreklo od vučice? • Baski su preživeli biblijski potop? • Kraljevstvo bez muškaraca? • Tetovaže za mrtve • Zašto Hivaro Indijanci smanjuju glave? •

STR. 208–237
VIII POGLAVLJE

Tajanstvene građevine

• Da li je Vavilonska kula postojala? • Minotaurov lavirint: palata ili zatvor? • Čemu su služili nizovi megalita u Karnaku? • Stounhendž, obredno mesto ili astronomska opservatorija? • Za koga su podignute statue na Uskršnjem ostrvu? • Da li je Keopsova grobnica sagrađena zahvaljujući broju π ? • Kako je izgledao svetionik u Aleksandriji? • Zašto su Maje napustile svoje divovske gradove? • Tihuanako, kameni grad sagrađen pod neobičnim okolnostima • Prilično čudna načela izgradnje katedrale •

STR. 238–271
IX POGLAVLJE

Misterije u istoriji Francuske

• Da li su Gali žrtvovali ljude? • „Alezijska? Nikad čuo za Aleziju!“ • Da li su Klodovikovi preci došli iz Troje? • Da li su Merovinzi lenji kraljevi? • Da li su francuski kraljevi lečili guke? • Da li se u Monsegiru nalazilo blago? • Šta se desilo s blagom templara? • Ko se skrivao ispod gvozdene maske? • Šarl Ženejeva d'Eeon, vitez ili viteskinja? • Da li je Luj XVII zaista umro 1795. godine? • Da li je Napoleon otrovan arsenikom? • Da li je ubistvo predstavljeno kao samoubistvo? • Da li je „hindu“ igračica zaista bila kriva? •

STR. 272–291
X POGLAVLJE

Pretendenti na presto i varalice

• Treba li Katarina II da strahuje za svoj presto? • Ko je bio Kaspar Hauzer? • Da li je ubijeno novorođenče zaista Žan I? • Da li je Ričard od Jorka izbegao ubistvo? • Luj-Filip nije smeo da postane kralj? • Da li je Jovanka Orleanka izbegla lomaču? • Da li je kralj Sebastijan umro u Alkazar-Kebiru? • Kako je varalica postao car? • Da li je Aleksandar I odlučio da nestane? •

STR. 292–327
XI POGLAVLJE

U senci istorije

• Hoće li nam čovek iz Similauna jednoga dana otkriti sve svoje tajne? • Šta se desilo s lepom Nefertiti? • Da li su Ramzesa III ubile njegove supruge? • Ko štiti Tutankamonov grob? • Da li se Trojanski rat zaista odigrao? • Da li je Homer postojao? • Gde su se nalazili Solomonovi rudnici? • Kraljica od Sabe je negusova pretkinja? • Bogat kao Lidanin Krez • Da li su Feničani stigli do Južne Amerike? • Da li su predznaci nagovestili Cezarovu smrt? • Da li je Neron zapalio Rim? • Kralj Artur: legenda ili stvarnost? • Da li je veliki strah iz 1000. godine zaista postojao? • Da li je Eldorado mit? • Koliko su zlata izgubili konkistadori? • Šta se krije u Sargaskom moru? •

STR. 328–347
XII POGLAVLJE

Moderne drame

• Kako je ubijen Raspućin? • Da li je kći Nikolaja II preživela pokolj carske porodice? • Hitler je bio pod uticajem tajnih društava? • Gde je završio Hitlerov leš? • Šta se desilo s Martinom Bormanom? • Zašto su ubili Kenedija? • Zastrašujuća zavera •

POSTANAK
strane 10–19

SMAK SVETA
strane 30–33

VANZEMALJCI
strane 20–29

I POGLAVLJE

Između mitova i nauka

DAKLE POTIČEMO? JESMO LI SAMI U KOSMOSU? DA LI ĆE NAŠA PLANETA NESTATI? SVE SU TO VAŽNA PITANJA KOJA ZAOKUPLJAJU SVE CIVILIZACIJE.

Suočeni s pitanjima nastanka i smaka sveta, beskonačne tišine kosmosa i prisustva vanzemaljaca, ljudi su sa žarom, ali i verom tražili zadovoljavajuća objašnjenja kako bi ublažili svoje zebnje. Religija, filozofija, okultizam i nauka pokušali su, svako na svoj način, da ponude odgovore. Postoji li zaista velika razlika između pećinskog čoveka, koji je pre 100.000 godina pokušavao da preživi u jednom neprijateljskom svetu, i današnjeg građanina nemoćnog da zaustavi ekološko propadanje planete?

Kako je sve počelo?

Ljudsko poimanje kosmosa umnogome se promenilo od razmišljanja antičkih grčkih filozofa do zapažanja današnjih astrofizičara. Ali mnoga pitanja i dalje ostaju bez odgovora...

- **Kosmos kao filozofsko ili versko pitanje**

Objašnjenje nastanka univerzuma dugo nije traženo od nauke, već od filozofije i religije. Kad je Grk Eudoks Knidski u IV veku pre nove ere opisao univerzum, u njegovo središte je smestio nepokretnu Zemlju. Sunce i planete kruže oko nje, usled dejstva rotirajućih sfera. Što se tiče zvezda, one se nalaze na najvećoj od sfera, nazvanoj „sfera nepokretnih zvezda“, i predstavljaju granice univerzuma. Ovakvo viđenje, koje je u II veku pre

nove ere doterao grčki naučnik Ptolemej, ostaće na snazi skoro 14 vekova.

- **Zemlja i Sunce menjaju mesta**

Postavivši Sunce u središte vasiona, Nikola Kopernik 1543. unosi revoluciju u astronomiju. Heliocentrični sistem poljskog astronoma i dalje je, međutim, sferičan i završava se kod nepokretnih zvezda.

Kosmos se zbilja „otvara“ tek 1609. godine, kada Galilej prvi put uperi astronomski dogled u nebo. On tada

otkriva da je Mlečni put, ranije smatran nekom vrstom bele magline, sačinjen od mnoštva zvezda koje su zapravo mnogobrojna sunca. Vraćeno u rang obične zvezde, Sunce gubi svoje mesto u središtu kosmosa 1784. godine, kada Vilijem Heršel otkriva da se „naša“ zvezda nalazi na rubu galaksije čiji je vidljivi deo Mlečni put, koji nije ništa drugo do disk ispunjen zvezdama.

- **Kosmos nije ni nepokretan, ni večan**

Prava revolucija dešava se, međutim, u XX veku, zahvaljujući osmatranju kosmosa pomoću velikih teleskopa i teoriji Velikog praska. Ovo prvo je kosmosu dalo njegove prave dimenzije, a drugo mu je vratilo prošlost.

Početak XX veka naučnici su i dalje verovali da je kosmos nepokretan i večan: takav je uvek bio, jeste i biće. Ali ako njime upravlja gravitaciona sila zbog koje se svi objekti međusobno privlače, zašto se kosmos ne uruši? I ako se sastoji od beskonačnog broja zvezda koje oduvek postoje, zašto nam deluje mračno i nije naročito sjajan?

Teorijski odgovor na ta dva pitanja dali su između 1922. i 1927. Rus Aleksandar Fridman i Belgijanac Žorž Lemetr, čije su ideje omogućile formulisanje teorije Velikog praska. Kosmos nije statičan: on se širi. Kosmos nije oduvek tu: nastao je pre 15 milijardi godina. I otada je prešao iz izuzetno gustog i toplog u veoma razvodnjeno i hladno stanje, kakvo danas poznajemo. Osmatranja to vrlo brzo potvrđuju. Već 1924. američki astronom Edvin Habl otkriva da je univerzum sačinjen od mnoštva galaksija sličnih našoj i kosmosu tada daje svu njegovu dubinu. Godine 1929.

TEORIJA VELIKOG PRASKA, MODEL KOJI TREBA DOTERATI

Razvoj kosmosa u prvim trenucima posle Velikog praska rekonstruisan je na osnovu otkrića u oblasti fizike čestica.

Prvobitni kosmos bio je gas sačinjen od čestica i antičestica koje su se haotično kretale brzinama gotovo ravnim brzini svetlosti. Usled neprekidnog sudaranja, neke čestice su nestale, a druge su se pojavile. Sekundu posle Velikog praska počelo je kombinovanje protona i neutrona. U narednim minutima intenzivna nuklearna aktivnost omogućila je formiranje lakih

atomskih jezgara (prvenstveno vodonik i helijum). Ta etapa je trajala manje od četvrt sata.

Posle tih prvih, izuzetno uzbuđljivih trenutaka, usledio je dug miran period. Tek 300.000–400.000 godina kasnije, kada je temperatura pala ispod 3.000 stepeni, zračenje je konačno moglo slobodno da se širi. Prve galaksije su se verovatno formirale oko milijardu godina posle Velikog praska, u okviru procesa koji još nije u potpunosti rasvetljen.